

Η φιλοσοφία της Βιολογίας κατά τον Επίκουρο (Χρήστος Γιαπιτζάκης - Ζωή Σερέφογλου)

/ [Πεμπτούσια](#)

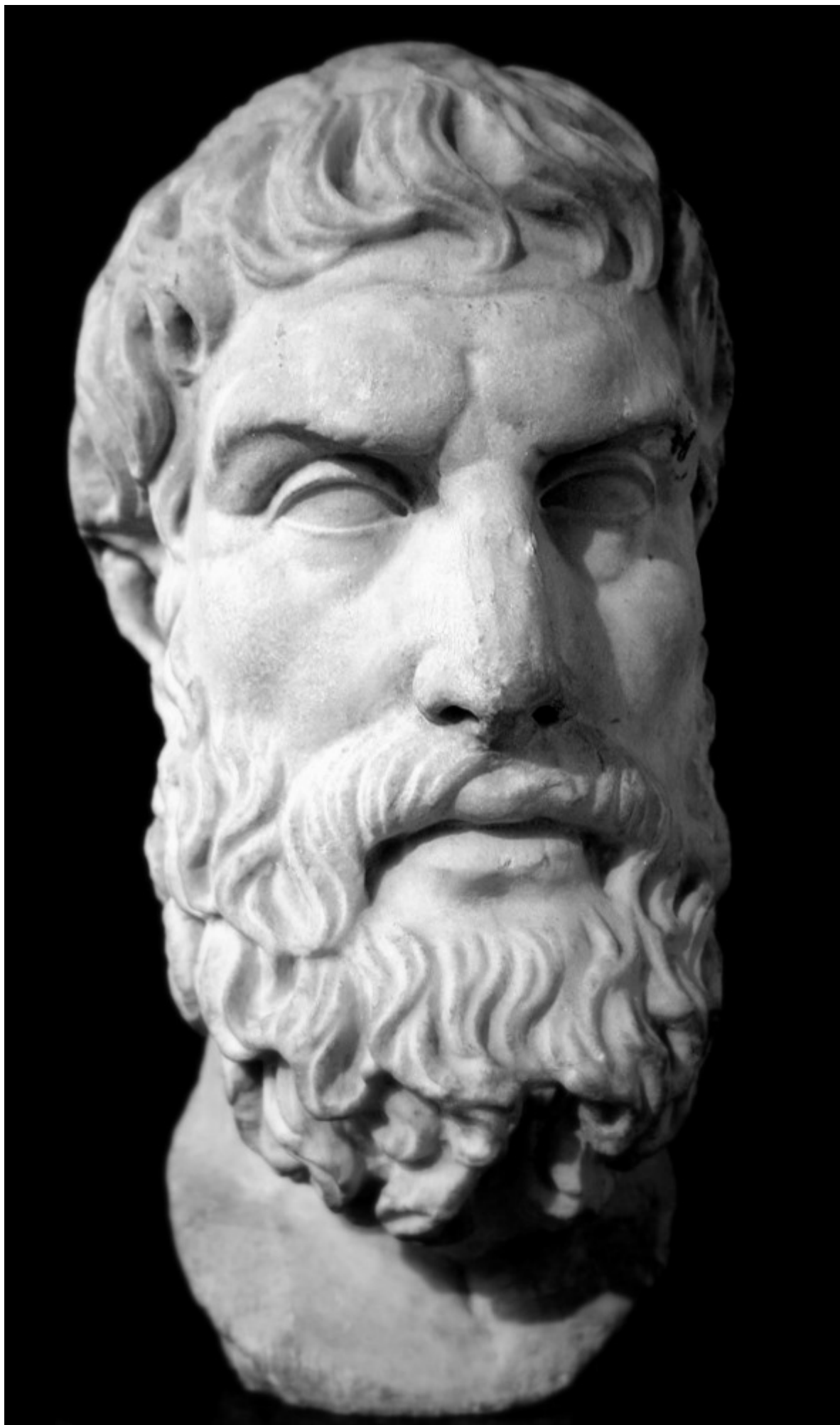

[Προηγούμενη δημοσίευση: <http://www.pemptousia.gr/?p=167613>]

4. Η ΠΡΟΣΕΓΓΙΣΗ ΤΟΥ ΕΠΙΚΟΥΡΟΥ (341-270 π.Χ.)

4.1. Η φιλοσοφία του Επίκουρου

Ο Επίκουρος ο Αθηναίος συνδύασε τη Φυσική του Δημόκριτου του Αβδηρίτη και την Ηθική του Αριστοτέλη του Σταγειρίτη, αλλά και μετεξέλιξε τις ιδέες τους δημιουργώντας μια συνεπή κοσμοθεωρία χωρίς εννοιολογικά κενά. Ο φιλόσοφος δέχθηκε τη δημοκρίτεια ατομική θεωρία, σύμφωνα με την οποία όλα στη Φύση αποτελούνται από άφθαρτα άτομα και κενό. Το σύμπαν είναι αιώνιο («τίποτα δεν δημιουργείται από το τίποτα»), η συνολική ύλη διατηρείται, αλλά αλλάζει διαρκώς μορφές, αφού ο αριθμός των ατόμων είναι άπειρος, όπως και οι συνδυασμοί τους στην αιωνιότητα, που δημιουργούν εξελικτικά ήλιους, σφαιρικούς κόσμους (πλανήτες), βράχους και ζωντανούς οργανισμούς. Οι θεοί υπάρχουν μέσα σε μακάρια αθανασία, αλλά δεν ασχολούνται μαζί μας (δεν υπάρχει θεία πρόνοια), όπως δείχνει η ανθρώπινη εμπειρία. Δεν πρέπει να τους φοβόμαστε αλλά να προσπαθούμε να τους μιμηθούμε στην αρετή και την ευδαιμονία.

Ο Επίκουρος άφησε κάποια θέση για το τυχαίο στην αναγκαιότητα των φυσικών νόμων. Εκτός από τις φυσιολογικές ισοταχείς κινήσεις των ατόμων και τις κινήσεις μετά από σύγκρουση με άλλα άτομα, υποστήριξε την ύπαρξη της σπάνιας τυχαίας παρέκκλισης κάποιου ατόμου σε απρόβλεπτο χρόνο, που σπάει τη ντετερμινιστική αλυσίδα αίτιου-αιτιατού και επιτρέπει την ελεύθερη βούληση του ανθρώπου. Ο φιλόσοφος δέχθηκε ότι αφού ο άνθρωπος είναι μία κατασκευή από άτομα, ακολουθεί τους ίδιους φυσικούς νόμους δημιουργίας, εξέλιξης και φθοράς όπως όλα τα συσσωματώματα ατόμων. Υιοθετώντας τη βιολογική προσέγγιση του Αριστοτέλη, αποδέχθηκε την αξιοπιστία των αισθήσεων ως βάση της πληροφόρησής μας για το περιβάλλον, εφόσον έτσι προσαρμοστήκαμε κατά την πορεία της Εξέλιξης για να ζήσουμε στο συγκεκριμένο κόσμο. Επιπλέον, όπως και ο Αριστοτέλης, θεώρησε ότι η ψυχή του ανθρώπου είναι ιδιότητα του σώματός του και διαλύεται μετά τον θάνατο.

Ο Επίκουρος αναγνώρισε τη φυσική τάση του ανθρώπου για την επιδίωξη της ηδονής και την αποφυγή του πόνου. Η φρόνηση βοηθά τον άνθρωπο να επιλέγει εκείνες τις ηδονές που δεν θα τον βλάψουν επιφέροντας πόνο αντί για ευχαρίστηση. Συμφώνησε με τον Αριστοτέλη ότι ο σκοπός της ζωής είναι η ευδαιμονία, την οποία όρισε ως «ηδονική κατάσταση απουσίας του σωματικού πόνου και της ψυχικής ταραχής», κατά συνέπεια εφικτή για όλους τους ανθρώπους ανεξάρτητα από το φύλο και την κοινωνική τους θέση. Η κατάσταση ευτυχίας μπορεί να επιτευχθεί με τη συνειδητοποίηση της φύσης του ανθρώπου και του σύμπαντος, την απελευθέρωση από τους αβάσιμους φόβους, τη φρόνηση για τη συνετή ικανοποίηση των φυσικών αναγκών, τη συναισθηματική ισορροπία και το συμμετοχικό αγαθό της φιλίας.

4.2. Η βιολογική έρευνα κατά τον Επίκουρο

Ο Επίκουρος δέχθηκε την αξιοπιστία των αισθήσεων σύμφωνα με τη βιολογική προσέγγιση του Αριστοτέλη, αλλά περιέγραψε τους μηχανισμούς της αίσθησης με βάση την ατομική θεωρία. Άτομα από το περιβάλλον ερεθίζουν ειδικούς υποδοχείς στα αισθητήρια όργανά μας έτσι ώστε μπορούμε να βλέπουμε, να ακούμε, να γευόμαστε. Η υλικότητα των αισθήσεων αποδεικνύεται από την κατάργησή τους μετά το θάνατο. Αναγνώρισε ότι η συμπεριφορά του ανθρώπου εξαρτάται φυσιολογικά από τα ένστικτα (π.χ. ικανοποίηση της πείνας), τα συναισθήματα (π.χ. ευχαρίστηση) και τις νοητικές λειτουργίες (π.χ. δημιουργική φαντασία).

Πρωώθησε το βιολογικό τρόπο σκέψης προτείνοντας τη γένεση της ζωής στην αρχέγονη γη, την κληρονομικότητα των βιολογικών χαρακτηριστικών μέσω επικρατητικών και υπολειπόμενων σπερμάτων, την Εξέλιξη των ζωντανών οργανισμών και την επιβίωση εκείνων με την καλύτερη προσαρμογή στο περιβάλλον τους. Ο Επίκουρος θεώρησε βέβαιο ότι υπάρχουν πολλοί σφαιρικοί κόσμοι (πλανήτες), που μπορεί να μοιάζουν ή όχι με τη γη, στους οποίους υπάρχουν ζωντανοί οργανισμοί, δηλαδή μίλησε για ύπαρξη εξωγήινης ζωής!

Η μεθοδολογία του φιλοσόφου ήταν να αποδέχεται ως πιθανή κάθε θεωρία που εξηγούσε ένα φαινόμενο, αποδεχόμενος ως βέβαιη γνώση μόνο ό,τι είναι ολοφάνερο σύμφωνα με τη μαρτυρία των αισθήσεων ή του νόμου της αναλογίας. Επιπλέον, μίλησε και για τα δύο σφάλματα που αναγνωρίζει η επιστημονική μεθοδολογία: το τυχαίο και το συστηματικό. Προσπαθώντας να κατανοήσει την πραγματικότητα, ο Επίκουρος έκτισε τα θεμέλια της αντικειμενικής επιστημονικής έρευνας, η οποία βασίζεται στην πειραματική παρατήρηση. Ο διάδοχος του Θεόφραστου στην Περιπατητική Σχολή Στράτωνας άρχισε να καταστρώνει πειράματα για να ελέγξει τις απόψεις του Επίκουρου, που ήταν σύγχρονός του στην Αθήνα. Για πρώτη φορά στην Ιστορία πραγματοποιούνται και καταγράφονται πειράματα, π.χ. επιβεβαίωση ότι ο αέρας έχει υλική υπόσταση, αναποδογυρίζοντας ένα άδειο δοχείο μέσα σε νερό και παρατηρώντας τις φυσαλίδες που αναδύονται. Ο Στράτωνας τελικά θα δεχθεί ότι όλα στη Φύση αποτελούνται από μικροσκοπικά αόρατα σωματίδια και κενό.

4.3. Η παιδαγωγική προσέγγιση του Επίκουρου

Ο Επίκουρος θεώρησε την αφιλοκερδή και ειλικρινή φιλία ως την υπέρτατη ανθρώπινη σχέση και βάση της ευτυχισμένης ζωής. Η σχέση με τους μαθητές του βασιζόταν στη φιλία, την ψυχική ηρεμία και τον αμοιβαίο σεβασμό. Ο έμπειρος δάσκαλος έπρεπε να βοηθήσει τους νεότερους φίλους του να βαδίσουν τον ίδιο δρόμο της φρόνησης και της γνώσης. Χρησιμοποιούσε βιωματική προσέγγιση της γνώσης με τη βοήθεια των αισθήσεων και της εμπειρίας.

Ο Επίκουρος πρέσβευε ότι με την επιστημονική γνώση ο άνθρωπος καταπολεμά τους ανυπόστατους φόβους και οδηγείται στην ευδαιμονία. Η γνώση βρίσκεται με τη βοήθεια των αισθήσεων και όχι με τις διάφορες θεωρίες. Ο στόχος είναι η ευχαρίστηση που είναι ταυτόχρονη με την απόκτηση γνώσεων.

[Συνεχίζεται]